

Dokumentation

Konferenz

Natürliche biologische Vielfalt, Natur- und Artenschutz, Umweltbildung und Naturtourismus in der Euroregion Pomerania

Schloss Wartin, 3./4. Dezember 2010

Dokumentacja

Konferencja

Naturalna różnorodność biologiczna, ochrona przyrody i ochrona gatunków, kształcenie dot. ochrony środowiska oraz turystyka naturalna w Euroregionie Pomerania

pałac Schloss Wartin, 3/4 grudnia 2010

Veranstalter

Die Konferenz wurde veranstaltet von

- dem Verein Appelbom e.V. (Bugewitz, Landkreis Ostvorpommern),
- dem Umweltverband Gaja (Stettin, Wojewodschaft Westpommern) und
- dem ECOLOG-Institut für sozial-ökologische Forschung und Bildung (Büro Nord-Ost, Bugewitz, Landkreis Ostvorpommern)

Partner waren außerdem

- das Landesamt für Umwelt, Naturschutz und Geologie des Landes Mecklenburg-Vorpommern (Güstrow) und
- die Naturschutzverwaltung der Wojewodschaft Westpommern (Stettin).

Förderung

Dieses Projekt wurde unterstützt durch

- die Europäische Union aus Mitteln des Europäischen Fonds für Regionale Entwicklung (INTERREG IVA – Fonds für kleine Projekte der Euroregion Pomerania) und
- die Deutsche Bundesstiftung Umwelt.

Kontakt

Dr. Silke Kleinhüchelkotten
ECOLOG-Institut für sozial-ökologische Forschung und Bildung (Büro Nord-Ost)
Dorfstr. 33
D 17398 Bugewitz
silke.kleinhueckelkotten@ecolog-institut.de

Organizator

Konferencja została zorganizowana przez

- stowarzyszenie Verein Appelbom e.V. (Bugewitz, powiat Ostvorpommern),
- Federację Zielonych Gaja (Szczecin, Województwo Zachodniopomorskie) oraz
- instytut ECOLOG-Institut für sozial-ökologische Forschung und Bildung (Büro Nord-Ost, Bugewitz, powiat Ostvorpommern)

Partnerami byli poza tym

- Landesamt für Umwelt, Naturschutz und Geologie des Landes Mecklenburg-Vorpommern (Güstrow) oraz
- Regionalna Dyrekcja Ochrony Środowiska w Szczecinie.

Wsparcie

Projekt niniejszy został dofinansowany przez

- Unię Europejską ze środków Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego (INTERREG IVA – Fundusz Małych Projektów Euroregionu Pomerania) oraz
- fundację Deutsche Bundesstiftung Umwelt.

Programm der Konferenz

Uhrzeit	Programmpunkt	Referent/Moderator
03.12.	<u>Vorträge und Diskussion</u>	
12:00	Ankunft der Teilnehmer, Imbiss	
13:00	Begrüßung	Dr. Harald Stegemann, Direktor Landesamt für Umwelt, Naturschutz und Geologie, Mecklenburg-Vorpommern, Dr. H.-Peter Neitzke, Appelbom e.V., Jakub Skorupski, Grüne GAJA
13:45	Schwerpunkte der Naturschutzarbeit ... ... in der Wojewodschaft Westpommern ... in Mecklenburg-Vorpommern	Moderation: Dr. H.-Peter Neitzke, Appelbom e.V. Dorota Janicka, Regionaldirektion Naturschutz Wojewodschaft Westpommern Dr. Uwe Lenschow, Landesamt für Umwelt, Naturschutz und Geologie, Mecklenburg-Vorpommern
14:45	Pause	
15:00	Grenzüberschreitende Zusammenarbeit im Naturschutz Erfahrungen aus deutsch-polnischen Naturschutzprojekten Das Usedomer Wisentgehege Tal der Liebe Management von NATURA 2000 Gebieten im grenzüberschreitenden Naturraum Unteres Odertal Förderung der grenzüberschreitenden Zusammenarbeit (INTERREG IVa) Fragen, Antworten, Kommentare	Moderation: Jakub Skorupski, Grüne GAJA Dirk Weichbrodt, Naturpark Insel Usedom, NABU Usedom e.V. Dr. Bożena Prajs, Universität Stettin Heike Flemming, Nationalpark Unteres Odertal
17:15	Bildung und Öffentlichkeitsarbeit zu Naturschutz und biologischer Vielfalt Das Projekt 'Baltic Green Belt' Konzepte und Beispiele aus Mecklenburg-Vorpommern Fragen, Antworten, Kommentare	Peter Heise/Regina Werner, Kommunalgemeinschaft Pomerania Moderation: Dr. Sabine Grube, ANU, Mecklenburg-Vorpommern Jakub Skorupski, Grüne GAJA Dr. Jan Dieminger, Landeslehrstätte für Naturschutz und nachhaltige Entwicklung, Mecklenburg-Vorpommern
19:00	Abendessen	
20:00	Biologische Vielfalt in der Euroregion Pomerania – Fotografische Impressionen	Kai Paulig, Staatliches Amt für Landwirtschaft und Umwelt, Mecklenburg-Vorpommern
04.12.	<u>Arbeitsgruppen</u>	
	Natürliche biologische Vielfalt, Natur- und Artenschutz, Umweltbildung und Naturtourismus: Entwicklung von Kooperationsprojekten	
8:30	Übersicht über vorliegende Projektideen und Vorstellung der Schwerpunkte der Arbeit in den Arbeitsgruppen	Moderatoren der Arbeitsgruppen
9:00	Ideen und Projekte	Arbeit in den Arbeitsgruppen Moderation: Agnieszka Kłosowska, Grüne GAJA Tom Polte, Landeslehrstätte für Naturschutz und nachhaltige Entwicklung, Mecklenburg-Vorpommern
11:30	Vorstellung der Ergebnisse der Arbeit in den Arbeitsgruppen	Dr. H.-Peter Neitzke, Appelbom e.V., Moderatoren der Arbeitsgruppen
12:00	Mittagessen	

Program konferencji

godzina	punkt programu	referujący/moderujący
03.12.	<u>Odczyty i dyskusje</u>	
12:00	Przyjazd uczestników, lunch,	
13:00	powitanie	dr Harald Stegemann, dyrektor Krajowego Urzędu ds. Środowiska, Ochrony Przyrody i Geologii Meklemburgii-Pomorza Przedniego, dr H.-Peter Neitzke, stow. Appelbom e.V., Jakub Skorupski, Federacja Zielonych GAJA
13:45	Punkty ciężkości pracy dot. ochrony przyrody ... ... w Województwie Zachodniopomorskim ... w Meklemburgii-Pomorzu Przednim	moderacja: dr H.-Peter Neitzke, stow. Appelbom e.V. Dorota Janicka, zastępca Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska dr Uwe Lenschow, Krajowy Urząd ds. Środowiska, Ochrony Przyrody i Geologii Meklemburgii-Pomorza Przedniego
14:45	Przerwa	
15:00	Współpraca transgraniczna w zakresie ochrony przyrody Doświadczenia z polsko-niemieckich projektów dot. ochrony przyrody Uznamska Zagroda żubra Dolina Miłości Zarządzanie obszarami NATURA 2000 w transgranicznym obszarze przyrodniczym Doliny Dolnej Odry Wspieranie transgranicznej współpracy (INTERREG IVa) Pytania, odpowiedzi, komentarze	moderacja: Jakub Skorupski, Federacja Zielonych GAJA Dirk Weichbrodt, Park Natury Wyspa Uznam, stowarzyszenie NABU Usedom dr Bożena Prajs, Uniwersytet Szczeciński Heike Flemming, Park Narodowy Doliny Dolnej Odry
17:15	Kształcenie oraz PR dot. ochrony przyrody i różnorodności biologicznej Projekt 'Baltic Green Belt' Koncepty i przykłady z Meklemburgii-Pomorza Przedniego Koncepty i przykłady z Brandenburgii Pytania, odpowiedzi, komentarze	Peter Heise/Regine Werner Wspólnota Komunalna Pomerania moderacja: dr Sabine Grube, Wspólnota Robocza Natura i Kształcenie Środowiska (ANU), Meklemburgia-Pomorze Przednie Jakub Skorupski, Federacja Zielonych GAJA dr Jan Dieminger, Krajowa Placówka Nauczania ds. Ochrony Przyrody oraz Długotrwałego Rozwoju Meklemburgii-Pomorza Przedniego Melanie Jurthe/Claudia Günther, NAJU/NABU Brandenburgia
19:00	Kolacja	
20:00	Różnorodność biologiczna w Euroregionie Pomerania - impresje fotograficzne	Kai Paulig, Krajowy Zrząd ds. Rolnictwa i Środowiska Meklemburgii-Pomorza Przedniego
04.12.	<u>Grupy robocze</u>	
	Naturalna różnorodność biologiczna, ochrona przyrody i gatunków, kształcenie dot. ochrony środowiska oraz turystyka naturalna: stworzenie projektów kooperacyjnych	
8:30	Przegląd już istniejących potencjalnych projektów i zaprezentowanie punktów ciężkości pracy w grupach roboczych	moderatorzy grup roboczych
9:00	Pomysły i projekty	Praca w grupach roboczych moderacja: Agnieszka Kłosowska, Federacja Zielonych GAJA Tom Polte, Krajowa Placówka Nauczania ds. Ochrony Przyrody oraz Długotrwałego Rozwoju Meklemburgii-Pomorza Przedniego dr H.-Peter Neitzke, stow. Appelbom e.V., moderatorzy grup roboczych
11:30	Prezentacja wyników grup roboczych	
12:00	Obiad	

Projektvorschläge

In der folgenden Übersicht sind die Titel der Projektvorschläge zusammengestellt, für die zur Konferenz Projektskizzen vorlagen oder die bei der Konferenz neu entwickelt wurden. Als Kontakte sind jeweils die Personen angegeben, die die Projektskizzen vorgelegt haben oder die sich in den Arbeitsgruppen bereit erklärt haben, die Koordination der weiteren Arbeit an den Projektvorschlägen zu übernehmen.

Propozycje projektów

Poniższe zestawienie zawiera tytuły propozycji projektów naszkicowanych przed konferencją lub propozycji powstałych podczas konferencji. Jako osoby kontaktu podane zostały osoby, które przesłały projekt bądź podczas konferencji zaoferowały przejęcie koordynacji dalszych prac związanych z propozycjami projektów.

Qualitätsforum Natur - Landschaft - Tourismus

Ziele und Nutzen für die Natur und/oder die Menschen in der Euroregion Pomerania

Gleiche Küsten, gleiche Landschaften, das gemeinsame Meer. Dauerhafte Lebensqualität ist nur mit guter Landschaftsqualität zu haben.

Auf der Grundlage einer naturräumlich recht ähnlichen Ausgangslage (eiszeitlich geprägte Landschaftsgenese) haben sich in der Euroregion Pomerania relativ gleichartige Landschaftsräume herausgebildet. Dazu zählen vor allem die Küsten, End- und Grundmoränen, Auen, vermoorten Tallungen und Seen. Sie bestimmen das landschaftliche Grundmuster der Region. Große Bereiche sind zudem überdurchschnittlich mit naturnahen Landschaftselementen ausgestattet und daher für Einheimische und Besucher sehr attraktiv. Der Erhaltung und Verbesserung der Landschaftsqualität wird im gesamten Gebiet der Pomerania eine große Bedeutung beigemessen, da hier ein nicht geringer Teil der Ökonomie durch den Natur- und Landschaftstourismus erwirtschaftet wird. Die Formulierung von Qualitätsnormen zur Landschaftsentwicklung ist ein Anliegen von beidseitigem Interesse. Qualitätsnormen sollten daher gemeinsam mit polnischen und deutschen Partnern erarbeitet werden.

Tourismusvereinigungen, wie z. B. der Tourismusverband Mecklenburg-Vorpommern, betreiben "Qualitätskontore" als offene Foren (siehe <http://www.qualitätskontor.de/>). Mit diesem Instrument können Standards für die Ausstattung touristischer Einrichtungen geschaffen werden. Für Leistungsträger bringen Klassifizierungen bzw. Zertifizierungen nämlich verschiedenste Wettbewerbsvorteile. Nach außen dokumentieren sie gegenüber den Gästen und Besuchern regionale Anstrengungen für ein entsprechendes Maß an Angebot, Service und Ausstattung, auf das sie bei ihrem Besuch vertrauen können. Die touristischen Dachorganisationen ermutigen alle einschlägigen Leistungsträger, sich um dokumentierte Qualität zu bemühen. In den besuchten Regionen ist die überdurchschnittliche Natur- und Landschaftsausstattung in der Regel die Grundlage des Tourismus. Das sollte auch so bleiben. Somit werden aus diesem Bereich ebenfalls - dokumentierte - Leistungen erwartet. Die Naturschutzgesetze geben für die Werterhaltung in Natur und Landschaft zwar den Rahmen vor, die betroffenen Leistungsträger verteilen sich aber auf ein breites Spektrum von Beteiligten mit ihren jeweiligen Aktivitäten. In einem offenen Dialog mit den Betroffenen sollen Qualitätsanforderungen für den Objektbereich Natur und Landschaft formuliert werden. Die Euroregion Pomerania sollte in dem oben beschriebenen Zusammenhang eine beispielgebende Vorleistung erbringen und damit Maßstäbe setzen. Das Projekt könnte zudem einen Beitrag zur Initiierung einer europäischen Landschaftspolitik im Sinne der *Europäischen Landschaftskonvention* leisten, der Polen im Gegensatz zu Deutschland beigetreten ist. In diesem Zusammenhang weise ich auf den Abschnitt III der Europäischen Landschaftskonvention hin, der sich der Intensivierung der europäischen Zusammenarbeit in Landschaftsfragen widmet (siehe vor allem die dortigen Art. 7 mit 9). Daraus würde ein viel versprechendes Experimentierfeld entstehen, das grenzübergreifende Wirkungen und Aufmerksamkeit hervorbringen kann.

Gute Vorarbeiten wurden z. B. im Tourismusland Schweiz geleistet. Dort existiert seit 2006 ein aktives interdisziplinäres Landschaftsforum (siehe www.forumlandschaft.ch). Mit diesem könnte im Projekt ein Erfahrungsaustausch stattfinden.

Geplante Arbeiten und Zeitraum für deren Durchführung

1. Einrichtung von physischen und virtuellen Austauschplattformen

- Bildung einer Arbeitsgruppe (eines Netzwerkes) mit Beteiligten aus der Euroregion
- Vergleich und Abgleich der aktuellen Landschaftsqualitätsanforderungen (Bewertungsverfahren, Zielbestimmungen) auf deutscher und polnischer Seite

- Förderung des Informations- und Wissensaustausches zum Thema Landschaft zwischen betroffenen Disziplinen
  - Durchführung mehrerer thematischer Seminare und Workshops zur inhaltlichen Durchdringung der Fragestellung.
  - Aufbau virtueller Austauschplattformen: Interaktive Bearbeitung von Texten und Standards, Internetauftritt
2. Diskursive Anwendungen im Sinne von Art. 6 der Europäischen Landschaftskonvention
- Förderung des öffentlichen Diskurses in Bezug auf Zustand, Qualität, Entwicklung und Gestaltung der Landschaft
  - Moderation der Landschaftsfrage mit dem Schwerpunkt Natur-Landschaft-Tourismus anhand von Beispielen
3. Erarbeitung landschaftsbezogener Qualitätsleitlinien
- Formulierung von Landschaftsqualitätszielen für die Region im Allgemeinen
  - Herausarbeiten der Nahtstellen zwischen Biodiversität und Landschaftsqualität zur Vernetzung des Vorhabens mit dem Naturschutz im engeren Sinne.
  - Beschreibungen der Ökogramme präferierter Landschaften
  - Ansätze für eine Zertifizierung von Landschaftsräumen.

Laufzeit: 2 Jahre Laufzeit erwünscht

Kooperationswünsche

Naturschutzverwaltungen, Schutzgebietsverwaltungen, Umweltverbände, Touristikvereinigungen, Hochschulen, Landschaftspsychologen

Kontakt

- o Hermann Baier
D 18519 Sundhagen
hauhechel@t-online.de

Forum jakości Przyroda- Krajobraz-Turystyka

Cele i korzyści dla przyrody oraz/lub ludzi w Euroregionie Pomerania

Jakość życia możliwa jest jedynie przy dobrej jakości krajobrazu.

Na terenie Meklemburgii-Pomorza Przedniego oraz Pomorza Zachodniego ze względu na podobne podstawy naturalne – przede wszystkim geologiczną i geomorfologiczną (ukształtowane przez epokę lodowcową krajobrazy i wybrzeże) rozwinęły się stosunkowo podobne przestrzenie krajobrazowe. Dotyczy to w szczególności przestrzeni częściowej jaką jest region Pomerania. W całym obszarze Pomeranii ogromne znaczenie odgrywa zachowanie i poprawa jakości krajobrazu. Na obszarze Pomeranii znaczna część ekonomii wypracowywana jest przez przyrodę i turystykę naturalną. Regiony częściowe po stronie polskiej i niemieckiej posiadają szczególny potencjał krajobrazowy. Sformułowanie norm jakościowych dla rozwoju krajobrazu jest dla obu stron istotną kwestią. Dlatego też winny one zostać opracowane wspólnie - przez partnerów polskich i niemieckich.

Stowarzyszenie Tourismusverband Mecklenburg-Vorpommern prowadzi kontor jakości w formie otwartego forum (patrz: <http://www.qualitätskontor.de/>) Instrument ten pozwala stworzyć standardy wyposażenia turystycznego.¹ Wymogów jakościowych dla obiektu – krajobraz brakuje tam jednak jeszcze.

Tutaj Euroregion Pomerania mógłby wykonać prace, które posłużą za wzorzec i przez to stworzyć pewne normy/kryteria. Poza tym projekt ten mógłby się przyczynić do zainicjowania europejskiej polityki krajobrazowej w sensie *Europejskiej Konwencji Krajobrazowej*, do której Polska - w przeciwieństwie do Niemiec - wstąpiła. W tym kontekście zwracam uwagę na część III Europejskiej Konwencji Krajobrazowej, która poświęcona jest intensyfikacji europejskiej współpracy dot. kwestii krajobrazowych (patrz w szczególności tamtejszy art. 7 i 9). Z tego powstałoby wiele obiecujące pole do eksperymentowania, które umożliwi oddziaływanie transgraniczne i wzbudzi transgraniczne zainteresowanie.

Dobre prace wstępne przeprowadzono np. w kraju turystyki jakim jest Szwajcaria. Tam od 2006 roku istnieje aktywne, interdyscyplinarne forum krajobrazowe (patrz: www.forumlandschaft.ch).

Zaplanowane prace i okres ich przeprowadzenia

Fizyczna platforma wymiany: kilka tematycznych seminariów ekspertów mających za zadanie merytoryczne rozpatrzenie pytań. Utworzenie bilateralnej grupy roboczej.

Porównanie aktualnych warunków jakości krajobrazu (sposoby oceny, określenie celu) po obu stronach.

Praktyczne zastosowania dyskursywne w sensie art. 6 Europejskiej Konwencji Krajobrazowej
Cele jakościowe odnoszące się do krajobrazu

Zdefiniowanie miejsc spójnych pomiędzy bioróżnorodnością a jakością krajobrazu.

Opracowanie ekogramów preferowanych krajobrazów.

Założenia/podstawy certyfikacji przestrzeni krajobrazowych.

Okres trwania: mile widziane 2 lata.

Życzenia dot. kooperacji

Urzędy ds. ochrony przyrody, regionalne urzędy ochrony, stowarzyszenia, osoby z branży turystycznej, wyższe szkoły, psychologdy krajobrazu (jeżeli istnieją)

Kontakt

- Hermann Baier
D 18519 Sundhagen
hauhechel@t-online.de

Wirtschaftlicher Nutzen der biologischen Vielfalt

A Wissenschaftliche Fragestellung:

Monetarisierung des Nutzens der biologischen Vielfalt

(z.B. für Gesundheit, Erholung, Ernährungssicherheit, Stabilität von Ökosystemen)

Ziel

Deutsch-polnisches Forschungsprojekt z.B. im Rahmen des BMBF-Programms 'Nachhaltiges Landmanagement' oder als EU-Life-Projekt

Nächster Arbeitsschritt

Prüfung der Fördermöglichkeiten für ein wissenschaftliches Projekt (Dr. H.-Peter Neitzke)

Kontakt

- Dr. H.-Peter Neitzke
ECOLOG-Institut
Nieschlagstr. 26, D 30449 Hannover
peter.neitzke@ecolog-institut.de

B Marketing 'Biologische Vielfalt':

Ziel

Entwicklung innovativer Ideen zur Vermarktung der biologischen Vielfalt und zur Erschließung neuer Finanzquellen

Nächste Arbeitsschritte

- Einrichtung einer Arbeitsgruppe
- Ausarbeitung eines Antrags zur Förderung der Treffen der Arbeitsgruppe (Interreg IVa / Kleine Projekt)
  - Dorota Janicka
Regionalna Dyrekcja Ochrony Środowiska w Szczecinie
ul. Jagiellońska 32, PL 70-382 Szczecin
dorota.janicka.szczecin@rdos.gov.pl
  - Günter Thauer
Teichstr. 4, D 18516 Süderholz/Dönnie
g.thauer@gmail.com

Korzyści gospodarcze wynikające z bioróżnorodności

A Zagadnienie naukowe:

Określenie wartości monetarnej korzyści wynikających z bioróżnorodności

(np. dla zdrowia, wypoczynku, bezpieczeństwa żywienia, stabilności ekosystemów)

Cel

Niemiecko-polski projekt naukowy np. w ramach Programu Federalnego Ministerstwa Edukacji i Badań Naukowych 'Długotrwałe Zarządzanie Gruntami ' lub jako Unijny Projekt LIFE

Następny krok

Sprawdzenie możliwości dofinansowania projektu naukowego (dr H.-Peter Neitzke)

Kontakt

- dr H.-Peter Neitzke
ECOLOG-Institut
Nieschlagstr. 26, D 30449 Hannover
peter.neitzke@ecolog-institut.de

B Marketing 'Różnorodność biologiczna':

Cel

Stworzenie inowacyjnych pomysłów umożliwiających urynkowanie różnorodności biologicznej oraz włączenie nowych źródeł finansowania

Następne kroki

- Stworzenie grupy roboczej
- Opracowanie wniosku o dofinansowanie spotkań grupy roboczej (Interreg IVa / małe projekty)
  - Dorota Janicka
Regionalna Dyrekcja Ochrony Środowiska w Szczecinie
ul. Jagiellońska 32, PL 70-382 Szczecin
dorota.janicka.szczecin@rdos.gov.pl
  - Günter Thauer
Teichstr. 4, D 18516 Süderholz/Dönnie
g.thauer@gmail.com

Geopark

Ziele

Vermittlung der gemeinsamen geologischen Geschichte sowie ihrer Folgen für Natur und Kultur in der Region Pomerania (Lebensräume, Arten, Siedlungsstrukturen, Baumaterialien usw.)

Geopark als eigenständige Einrichtung und/oder (in Deutschland) geologische Aspekte als zusätzliches Aufgabenfeld für die Naturparke (Stettiner Haff, Usedom, Peenetal)

Mögliche Struktur, die Beständigkeit über eine Förderphase hinaus sicherstellt, ohne das Gebiet zu stark einzuschränken:

- Kernzone (in institutionalisierten Schutzgebieten)
- Satellitenstandorte bei Einrichtungen (z. B. des Naturtourismus), die ein Eigeninteresse an der Entwicklung und Erhaltung eines geologischen Demonstrationsobjekts als Ergänzung zu ihrem Angebot haben

Nächste Arbeitsschritte

- Einrichtung einer Arbeitsgruppe
- Kontaktaufnahme zu Akteuren in Brandenburg (Eiszeitstraße; Thomas Volpers))
- Ausarbeitung einer Projektskizze
- Abstimmung zwischen den Interessenten
- Prüfung der Fördermöglichkeiten (Leader, Interreg)

Kontakt

- o Beata Gorkowienko
Regionalna Dyrekcja Ochrony Środowiska w Szczecinie
ul. Jagiellońska 32, PL 70-382 Szczecin
beata.gorkowienko.szczecin@rdos.gov.pl

Geopark

Cele

Przekazanie wspólnej historii geologicznej oraz jej następstw dla przyrody i kultury w regionie Pomorza (przestrzeń życiowa, gatunki, struktury osad, materiały budowlane etc.).

Geopark jako jednostka samodzielna i/lub (w Niemczech) aspekty geologiczne jako dodatkowy zakres działania dla parków przyrody (Zalew Szczeciński, Uznam, dolina rzeki Piany).

Możliwa struktura zapewniająca trwałość poza fazę wsparcia, bez zbytnich ograniczeń obszaru:

- strefa zasadnicza (w zinstytucjonalizowanych obszarach ochrony)
- siedziby satelitarne jednostek (np. turystyka naturalna), zainteresowane rozwojem i zachowaniem geologicznego obiektu demonstracji jako uzupełnienia oferty

Następne kroki

- Stworzenie grupy roboczej
- Nawiązanie kontaktu z zainteresowanymi w Brandenburgii (szlak epoki lodowcowej; Thomas Volpers))
- Opracowanie szkicu projektu
- Uzgodnienia pomiędzy zainteresowanymi
- Sprawdzenie możliwości dofinansowania (Leader, Interreg)

Kontakt

- o Beata Gorkowienko
Regionalna Dyrekcja Ochrony Środowiska w Szczecinie
ul. Jagiellońska 32, PL 70-382 Szczecin
beata.gorkowienko.szczecin@rdos.gov.pl

Atlas der Vielfalt

Ziele und Nutzen für die Natur und/oder die Menschen in der Euroregion Pomerania

Der Atlas soll dazu beitragen,

- die Bedeutung der biologischen Vielfalt für die Entwicklung in der Region Pomerania zu vermitteln (naturräumliche Entwicklung, Naturtourismus),
- Orte auffindbar zu machen, an denen die Vielfalt an Lebensräumen und Arten erlebbar ist (z.B. für Naturtouristen oder Schüler im Rahmen von Exkursionen) und
- das Potenzial für die Entwicklung der biologischen Vielfalt in der Region Pomerania aufzuzeigen.

Geplante Arbeiten und Zeitraum für deren Durchführung

- Bestandsaufnahme von wertvollen Biotopen, Lebensräumen seltener Arten, Beobachtungsmöglichkeiten, Ansprechpartnern (z.B. Naturführern) usw. in der gesamten Region Pomerania
- Bestandsaufnahme von Gebieten, die für die Entwicklung der biologischen Vielfalt wichtig bzw. geeignet sind (Schutzgebiete, Flächen für die Wiederansiedlung ehemals dort heimischer Arten)
- Erfassung aller wichtigen Naturschutzakteure in der Region Pomerania (staatliche und kommunale Einrichtungen, Naturschutzorganisationen, Anbieter in der Umweltbildung / Umweltbildungseinrichtungen, Angebote Naturtourismus)
- Erstellung des Atlas als Internet-Portal sowie ggf. als Druckwerk

Zeitraum: 09/2011 – 08/2014

Nächste Arbeitsschritte

- Ausarbeitung einer Projektskizze
- Abstimmung zwischen den Interessenten
- Einreichung bei der Deutschen Bundesstiftung Umwelt zur Prüfung der Förderwürdigkeit

Kontakt

- o Agata Suchta
Regionalna Dyrekcja Ochrony Środowiska w Szczecinie
Jagiellońska 32, PL 70-382 Szczecin
agata.suchta.szczecin@rdos.gov.pl
- o Dr. H.-Peter Neitzke
Appelbom e.V.
Dorfstr. 37, D 17398 Bugewitz
info@appelbom.de

Atlas różnorodności

Cele i korzyści dla przyrody oraz/lub ludzi w Euroregionie Pomerania

Atlas ma pomóc

- w przekazaniu/uświadomieniu znaczenia różnorodności biologicznej dla rozwoju w regionie Pomerania (rozwój obszarów naturalnych, turystyka naturalna)
- w znalezieniu miejsc, w których możliwe jest przeżycie różnorodności przestrzeni życiowej i gatunków (np. dla osób uprawiających turystykę naturalną czy uczniów odbywających wycieczki) oraz
- we wskazaniu potencjałów dla rozwoju różnorodności biologicznej w regionie Pomerania.

Zaplanowane prace

- przegląd sytuacji dot. wartościowych biotopów, przestrzeni życiowej rzadkich gatunków, możliwości prowadzenia obserwacji, osób do kontaktu (np. przewodników-przyrodników) etc. w całym regionie Pomerania
- przegląd sytuacji dot. obszarów, które są istotne czy nadają się dla rozwoju różnorodności naturalnej (obszary chronione, obszary dla ponownego osadzenia wcześniej żyjących tam gatunków)
- ujęcie wszystkich istotnych uczestników w regionie Pomerania (instytucje państwowe i komunalne, organizacje ochrony przyrody, oferenci w zakresie edukacji ochrony środowiska / instytucje ochrony środowiska, oferty turystyki naturalnej)
- sporządzenie atlasu jako portalu internetowego i ewent. wersji drukowanej

Okres przeprowadzenia prac

09/2011 / 08/2014

Następne kroki

- Opracowanie szkicu projektu
- Uzgodnienia pomiędzy zainteresowanymi
- Złożenie w fundacji Deutsche Bundesstiftung Umwelt celem sprawdzenia możliwości dofinansowania

Kontakt

- o Agata Suchta
Regionalna Dyrekcja Ochrony Środowiska w Szczecinie
Jagiellońska 32, PL 70-382 Szczecin
agata.suchta.szczecin@rdos.gov.pl
- o dr H.-Peter Neitzke
Appelbom e.V.
Dorfstr. 37, D 17398 Bugewitz
info@appelbom.de

Kinder machen Vielfalt

Schulkooperationen bei der Natur- und Umweltbildung

Ziele:

- Für biologische Vielfalt sensibilisieren
- Zum Selbsttun anregen
- Aufbau langfristiger Partnerschaftsbeziehungen

Akteure:

- Sielmanns Natur-Ranger Team Löcknitz
- 4. Klasse der 74. Schule von Stettin

Mit wem:

- NABU M-V (Schwill)
- Förster der Buchheide
- Klassenlehrerin

Inhalte:

- Erwerben von Artenkenntnis und Erfassen von ökologischen Zusammenhängen
- Erkennen von Gefahren für Tier- und Pflanzenarten und deren Schutz organisieren
- Exkursionen

Methodenvielfalt:

- Bestimmen von Pflanzen und Fotografieren
- Bleibendes Erlebnis mit Tieren organisieren
- Spaß haben bei den Aktionen
- Spuren der Tiere entdecken (Gewölle u. a.)
- Neue Lebensräume schaffen, Nistkästen bauen
- Bestehende Lebensräume pflegen, Wildblumenwiese, Samen sammeln
- Zusammenhänge vermitteln – Besuch beim Ökobauern

Kontakt

- o Stefan Schwill
NABU Mecklenburg-Vorpommern
Stefan.Schwill@NABU-MV.de

Dzieci tworzą różnorodność

Współpraca szkół w zakresie edukacji przyrodniczej i ochrony środowiska

Cele:

- Uwrażliwienie na problematykę bioróżnorodności
- Zachęcenie do samodzielnego działania
- Stworzenie długotrwałych stosunków partnerskich

Uczestnicy:

- Sielmanns Natur-Ranger Team Löcknitz
- 4 klasa Szkoły Podstawowej Nr 74 w Szczecinie

z kim?:

- NABU M-V (Schwill)
- leśniczy Puszczy Bukowej
- wychowawczynie klasy

Treści:

- Poznanie gatunków oraz zrozumienie powiązań/zależności ekologicznych
- Zauważenie/poznanie niebezpieczeństw dla gatunków zwierząt i roślin, organizacja ich ochrony
- Wyprawy (naukowe)

Różnorodność metod:

- rozpoznawanie/oznaczanie roślin i fotografowanie
- zorganizowanie trwałego przeżycia ze zwierzętami
- radość podczas działania
- znajdowanie śladów zwierząt (np. wypluwka)
- stworzenie nowych przestrzeni życia, budowa budek lęgowych
- pielęgnacja istniejących przestrzeni życiowych, łąka z dzikimi kwiatami, zbiór nasion
- przekazanie powiązań/zależności – odwiedziny u rolnika-ekologa

Kontakt

- o Stefan Schwill
NABU Mecklenburg-Vorpommern
Stefan.Schwill@NABU-MV.de

Deutsch-polnisches Erlebniszentrum 'Lebendige Vielfalt'

Ziele und Nutzen für die Natur und/oder die Menschen in der Euroregion Pomerania

Das Erlebniszentrum mit einem Standort in Polen und einem in Deutschland soll als Angebot insbesondere für Touristen in der Region Pomerania konzipiert werden. Eine zweite Zielgruppe sind Schulen. In dem Erlebniszentrum soll die Bedeutung sowohl der natürlichen als auch der genutzten biologischen Vielfalt für Natur, Kultur, Gesundheit, Technik und wirtschaftliche Entwicklung über interaktive Ausstellungen und Freigelände mit Gehegen und Schaugärten unterhaltsam vermittelt werden.

Geplante Arbeiten und Zeitraum für deren Durchführung

- Entwicklung des erlebnispädagogischen Konzepts
- Herrichtung der Gebäude für Ausstellungen
- Herrichtung der Gehege und der Schaugärten
- Erstellung der interaktiven Ausstellungen
- Entwicklung eines Konzepts für die touristische Vermarktung der Standorte des Erlebniszentrums

Zeitraum: 09/2011 – 08/2014

Kooperationswünsche

- Organisation in Polen, die Interesse hat, einen der Standorte des Erlebniszentrums zu errichten und zu betreiben, und mit der gemeinsam ein Förderantrag gestellt und das Projekt durchgeführt wird, sowie
- Personen und Organisationen, die Interesse an einer Beteiligung an der inhaltlichen Arbeit im Projekt haben.

Kontakt

- Dr. Silke Kleinhüchelkotten
ECOLOG-Institut für sozial-ökologische Forschung und Bildung (Büro Nord-Ost)
Dorfstr. 33, D 17398 Bugewitz
silke.kleinhueckelkotte@ecolog-institut.de
- Elzbieta Kowalska
Urząd Miejski w Lipianach
PL 74-240 Lipiany, Plac Wolności
el.kowalska@op.pl
- Dr. H.-Peter Neitzke
Appelbom e.V.
Dorfstr. 37, D 17398 Bugewitz
info@appelbom

Niemiecko-Polskie Centrum Przeżyć "żywa różnorodność"

Cele i korzyści dla przyrody oraz/lub ludzi w Euroregionie Pomerania

Centrum Przeżyć posiadające siedzibę w Polsce jak również w Niemczech ma powstać w szczególności jako oferta dla turystów odwiedzających region Pomerania. Drugą grupę celową stanowią szkoły. Dzięki interaktywnym prezentacjom oraz terenowi z zagrodami i ogrodami-wystawami w Centrum Przeżyć w ciekawy sposób przekazywane ma być znaczenie dla przyrody, kultury, zdrowia, techniki i rozwoju gospodarczego różnorodności biologicznej - zarówno naturalnej jak i użytkowej.

Zaplanowane prace

- stworzenie konceptu pedagogicznego
- budowa budynku przeznaczonego na wystawy
- budowa zagród i stworzenie ogrodów-wystaw
- sporządzenie prezentacji interaktywnych
- stworzenie konceptu turystycznego urynkowania miejsc, w których znajdują się centra

Okres przeprowadzenia prac

09/2011 / 08/2014

Życzenia dot. kooperacji

- organizacja w Polsce zainteresowana budową i prowadzeniem jednego z Centrów, z którą możliwe będzie wspólne złożenie wniosku jak również realizacja projektu oraz
- osoby i organizacje zainteresowane udziałem w merytorycznych pracach projektowych

Kontakt

- dr Silke Kleinhückelkotten
ECOLOG-Institut für sozial-ökologische Forschung und Bildung (Büro Nord-Ost)
Dorfstr. 33, D 17398 Bugewitz
silke.kleinhueeckelkotte@ecolog-institut.de
- Elzbieta Kowalska
Urząd Miejski w Lipianach
PL 74-240 Lipiany, Plac Wolności
el.kowalska@op.pl
- dr H.-Peter Neitzke
Appelbom e.V.
Dorfstr. 37, D 17398 Bugewitz
info@appelbom

Grenzüberschreitende Kleine Akademie NaturUmweltTechnik

Ziele und Nutzen

Nachhaltig wirksame Schutz- und Erhaltungsbemühungen unseres Lebensraumes in der Region zweier Nationen Stettiner Haff obliegen allen Bewohnern gemeinsam. Sowohl die belebte Natur - Pflanzen, Tiere und Pilze – als auch abiotische Faktoren - Wasser, Luft und Boden - erfordern grenzüberschreitende Schutzmaßnahmen, um auch künftigen Generationen ein menschenwürdiges Dasein in diesem Teil der Welt zu ermöglichen. Das gemeinsame Ziel der Vertragspartner ist es, umfassende Bildungsangebote für Pädagogen, Erzieher, außerschulische Bildungseinrichtungen, Touristikunternehmen und weitere Zielgruppen in der Region anzubieten, um vor allem der jungen Generation Möglichkeiten zu eröffnen, an der nachhaltigen Gestaltung ihrer Umwelt zu arbeiten, das Bewusstsein und Interesse für ökologische Zusammenhänge zu wecken und Wege aufzuzeigen, die Vielfalt unseres Lebensraumes zu erhalten. Die grenzüberschreitende Zusammenarbeit zwischen den Nichtregierungsorganisationen und Universitäten sowie Lehrern und Erziehern zwecks Erarbeitung gemeinsamer, attraktiver Lehrmethoden geschieht mit dem Ziel, das Umwelt-Bewusstsein in der Gesellschaft zu schärfen; darüber hinaus wollen wir gemeinsam daran arbeiten, gesellschaftliche und politische Barrieren zwischen Polen und Deutschland weiter abzubauen.

1. Die Vermittlung umfassender Kenntnisse über die sich gegenseitig beeinflussenden Zusammenhänge von Umwelt, Globalisierung und Ressourcennutzung sowie multifunktionale nachhaltige Wirtschaftskreisläufe.
2. Wissensvermittlung über naturschutzfachliche Belange des Ökosystems Stettiner Haff und der angrenzenden Gebiete.
3. Gesellschaftliche Bewusstseinsbildung in den Bereichen der nachhaltigen Nutzung von natürlichen (regenerierbaren und nicht regenerativen) Ressourcen.
4. Sensibilisierung der Gesellschaft für die drängenden Probleme der Klimaveränderung; Aufzeigen von Nutzungsmöglichkeiten im Bereich der erneuerbaren Energien.
5. Wissensvermittlung und Konsensfindung im Sinne eines nachhaltigen Energieverbrauchs unter größtmöglicher Vermeidung der Nutzung fossiler Energieträger.
6. Aufbau und Verstärkung der gesellschaftlichen Kommunikation und vertrauensvollen Zusammenarbeit mit Nichtregierungsorganisationen und „grünen“ Wissenschaftsbereichen.
7. Überwindung von gesellschaftlichen und politischen Barrieren zwischen den Partnerländern dieses Vorhabens.
8. Gestaltung des gesellschaftlichen Bewusstseins im Bereich der nachhaltigen Entwicklung.

Geplante Arbeiten, Zeitraum

Mai 2011 bis April 2014

- Etablierung zweier grenznaher Regionalbüros mit polnischen und deutschen ProjektleiterInnen
- Bildungsangebote: Planung, Durchführung, Organisation, Etablierung von Dienstleistungszentren für Umweltbildung (bei den KooperationspartnerInnen)
- Zentren für die Umsetzung pädagogischer Aktivitäten im außerschulischen Bildungsbereich, Räume für praktische Arbeiten
- Zentren für Lehrer- und Multiplikatorenfortbildung
- Zentren für Beratung, Kommunikation, Kontaktvermittlung, Durchführung pädagogischer, ökologisch ausgerichteter Projekte, BNE Schwerpunktzentren, Zusammenführung von Akteuren in Bildungsprojekten
- Regelmäßige Öffentlichkeitsarbeit, Ausstellungen, Vorträge und Seminare, Tagungen, Präsentationen, Workshops

- und gemeinsame, binationale „Infotage“
- Einrichtung einer Umweltbibliothek (Mediathek)
- Thematische Angebote (Ökologie, BNE, Kunst mit Naturmaterialien, Naturerlebnis-Tage, Wanderausstellungen),
- Kurse für Lehrer, Klimawandel und Regenerative Energien, Gemeinsame Aktionstage für Schüler zum Kennenlernen
- regionaler Ausbildungsbetriebe, Sprachkurse) u. v. m.
- Regionalbüros in Koblenz und Stettin koordinieren die Arbeiten der Umweltbildungsakteure in den jeweiligen Netzwerken und wirken als Multiplikatoren der Kompetenzzentren
- Regionalvertretungen für NGOs (NABU, BUND, WWF etc.) beidseits der Grenze

Kontakt

- Dr. Sabine Grube
ANU Projektbüro Koblenz
Dorfstrasse 3, D 17309 Koblenz
grube-bne@gmx.de

Transgraniczna Mała Akademia PrzyrodaŚrodowiskoTechnika”

Cele i korzyści dla przyrody oraz/lub ludzi w Euroregionie Pomerania

Starania o trwałym charakterze dotyczące ochrony i zachowania naszej przestrzeni życiowej w regionie dwóch narodów – regionie Zalewu Szczecińskiego są wspólnym zadaniem/obowiązkiem wszystkich mieszkańców. Zarówno natura żywotna – rośliny, zwierzęta i grzyby jak i czynniki abiotyczne – woda, powietrze, gleba wymagają transgranicznych działań ochronnych, zapewniających również przyszłym generacjom godny byt w tej części świata. Wspólnym celem stron umowy jest zaoferowanie kompleksowych ofert edukacyjnych skierowanych do pedagogów, wychowawców, edukacyjnych placówek pozaszkolnych, przedsiębiorstw turystycznych oraz dalszych grup docelowych w regionie, pozwalających stworzyć możliwości – szczególnie dla młodej generacji – pracowania nad trwałym tworzeniem swojego środowiska, rozbudzenia świadomości i zainteresowania zależnościami ekologicznymi oraz wskazania dróg zachowania różnorodności regionu w którym żyjemy. Transgranicznej współpracy pomiędzy organizacjami pozarządowymi i uniwersytetami oraz nauczycielami i wychowawcami mającej za zadanie opracowanie wspólnych, atrakcyjnych metod nauczania przyświeca cel jakim jest podniesienie świadomości ekologicznej społeczeństwa. Poza tym pragniemy wspólnie pracować nad tym, by bariery społeczne i polityczne jakie istnieją pomiędzy Polską a Niemcami były dalej redukowane.

1. Przekazanie kompleksowej znajomości wzajemnie na siebie oddziaływujących związków/powiązaniań jakie istnieją pomiędzy środowiskiem, globalizacją oraz użytkowaniem zasobów jak również wielofunkcyjnymi trwałymi cyklami gospodarczymi.
2. Przekazanie fachowej wiedzy dotyczącej problematyki związanej z ekosystemem Zalew Szczeciński i obszarów graniczących.
3. Kształtowanie świadomości społecznej w dziedzinie trwałego użytkowania zasobów (odnawialnych i nieodnawialnych).
4. Uwrażliwienie społeczeństwa na problemy związane ze zmianą klimatu. Wskazanie możliwości użytkowania energii odnawialnych.
5. Przekazanie wiedzy oraz dojście do porozumienia w sensie trwałego zużywania energii przy jak największym zrezygnowaniu z użytkowania kopalnych nośników energii.
6. Stworzenie i utrwalenie komunikacji społecznej oraz pełnej zaufania współpracy z organizacjami pozarządowymi i „zielonymi” dziedzinami nauki.
7. Przewyciężenie barier społecznych i politycznych pomiędzy krajami partnerskimi tego przedsięwzięcia.
8. Stworzenie świadomości społecznej w dziedzinie trwałego rozwoju.

Zaplanowane prace i okres ich przeprowadzenia

od maja 2011 do kwietnia 2014

- otwarcie dwóch przygranicznych biur regionalnych z polskimi i niemieckimi koordynatorami projektu
- oferty edukacyjne: planowanie, realizacja, organizacja, stworzenie centrów usług na rzecz kształcenia w dziedzinie ochrony środowiska (u partnerów kooperujących)
- centra ds. realizacji działań pedagogicznych w placówkach pozaszkolnych, pomieszczenia do prac praktycznych
- centra kształcenia nauczycieli i multiplikatorów
- centra doradcze, komunikacji, przekazywania kontaktów, realizacji projektów dot. tematyki pedagogicznej, ekologicznej, centra edukacyjne dla trwałego i zrównoważonego rozwoju, pomoc w kontaktach osób realizujących projekty szkoleniowe

- regularne prace dot. PR, wystawy, wykłady/odczyty, semianaria, posiedzenia, prezentacje, warsztaty oraz wspólne binacionalne „dni informacyjne”
- stworzenie biblioteki ochrony środowiska (madiateki)
- oferta tematyczna (ekologia, edukacja dla trwałego i zrównoważonego rozwoju, sztuka z zastosowaniem materiałów naturalnych, dni przeżycia natury, wystawy wędrujące), kursy dla nauczycieli, zmiana klimatu oraz energie odnawialne, wspólne dni akcyjne dla uczniów celem poznania regionalnych zakładów kształcenia, kursy języka) i wiele innych
- biura regionalne w Koblenz i w Szczecinie koordynują prace osób mających związek z edukacją dot. ochrony środowiska w danej sieci i działają jako multiplikatory centrów kompetencji
- przedstawicielstwa regionalne organizacji pozarządowych (NABU, BUND, WWF etc.) po obu stronach granicy

Kontakt

- o dr Sabine Grube
ANU Projektbüro Koblenz
Dorfstrasse 3, D 17309 Koblenz
grube-bne@gmx.de

Packeseltouren im grenzüberschreitenden Naturraum Unteres Odertal

Ziele und Nutzen für die Natur und/oder die Menschen in der Euroregion Pomerania

- Die natürliche biologische Vielfalt für Besucher erlebbar machen und ihren Wert vermitteln
- Entwicklung / Durchführung von Naturtourismus und Landschaftspflege mit Eseln (Trockenrasen)
- Grenzüberschreitende Zusammenarbeit lokaler Akteure (Gastronomie, Übernachtungsanbieter, Naturschützer)

Geplante Arbeiten

Erarbeitung einer 1-wöchigen Packeselwanderung auf deutscher und polnischer Seite der Oder ab und bis Stolzenhagen / Oder.

Erarbeitet werden müssen

- eine geeignete Route
- geeignete Übernachtungsstandorte (für die Esel und die Wanderer (max. 10 Personen))
- geeignete Rastplätze / Verpflegungsorte
- geeignete Highlights, die besichtigt / besucht / erläutert werden können

Zeitraum für deren Durchführung

2012 / 13

Kooperationswünsche

Deutsche und polnische Partner für Übernachtung, Verpflegung

Ggf. polnische Partner, die die Eseltouren und Landschaftspflege mit Eseln auf der polnischen Seite durchführen wollen

Kontakt

- o Sarah Fuchs
Packeseltouren Brandenburg
Ernst-Thälmann-Str. 11, D 16248 Stolzenhagen
kontakt@packeseltouren-brandenburg.de

Wędrówki z osłami jako zwierzętami jucznymi na transgranicznym obszarze naturalnym Doliny Dolnej Odry

Cele i korzyści dla przyrody oraz/lub ludzi w Euroregionie Pomerania

- możliwość przeżycia przez odwiedzających naturalnej różnorodności biologicznej i przekazanie jej wartości
- rozwój / realizacja turystyki naturalnej oraz pielęgnacja krajobrazu przez osły (murawy kserotermiczne)
- współpraca transgraniczna uczestników lokalnych (gastronomia, oferty noclegów, osoby zajmujące się ochroną przyrody)

Zaplanowane prace

Opracowanie tygodniowej wędrówki z osłami jako zwierzętami jucznymi po niemieckiej i polskiej stronie Odry z i do Stolzenhagen / Oder

Opracowane muszą zostać:

- odpowiednia trasa wędrówki
- odpowiednie miejsca noclegów (dla osłów i osób wędrujących (maks. 10 osób)
- odpowiednie miejsca odpoczynku / wyżywienia
- odpowiednie atrakcje, które będzie można obejrzeć / odwiedzić / poznać

Okres przeprowadzenia prac

2012 / 13

Życzenia dot. kooperacji

Niemieccy i polscy partnerzy oferujący noclegi, wyżywienie

Ewent. polscy partnerzy, którzy zechcą przeprowadzić wędrówki z osłami i pielęgnację krajobrazu po stronie polskiej

Kontakt

- o Sarah Fuchs
Packeseltouren Brandenburg
Ernst-Thälmann-Str. 11, D 16248 Stolzenhagen
kontakt@packeseltouren-brandenburg.de

Teilnehmer

Uczestnicy

Baier	Bettina		BUND Mecklenburg-Vorpommern
Baier	Herrmann		Landesamt für Umwelt, Naturschutz und Geologie Mecklenburg-Vorpommern (a.D.)
Barth	Jürgen		Förderverein des Naturparks Am Stettiner Haff "Natur und Leben am Stettiner Haff e.V."
Bielatko	Marcin		Drawieński Park Narodowy
Blank	Christof		Verein zur Erhaltung und Rekultivierung von Nutzpflanzen in Brandenburg e.V.
Dieminger	Jan	Dr.	Landesamt für Umwelt, Naturschutz und Geologie Mecklenburg-Vorpommern, Landeslehrstätte für Naturschutz und nachhaltige Entwicklung
Dinse	Torsten		Naturpark Am Stettiner Haff
Dziubak	Marcin		Regionalna Dyrekcja Ochrony Środowiska w Szczecinie
Elberskirch	Jochen		Naturpark Am Stettiner Haff
Filipiak	Marian		Drawieński Park Narodowy
Filipowicz	Renata		Übersetzungsbüro
Flemming	Heike		Nationalpark Unteres Odertal
Fuchs	Sarah		Packeseltouren Brandenburg
Gawel	Wiesław		Stowarzyszenie Ekologiczne 'Łarpia'
Gdaniec	Monika		Drawieński Park Narodowy
Gorkowienko	Beata		Regionalna Dyrekcja Ochrony Środowiska w Szczecinie
Grube	Sabine	Dr.	ANU Mecklenburg-Vorpommern
Gruszczyński	Marek Jan		Kayak Szczecin
Grzejszczak	Grzegorz		Regionalna Dyrekcja Ochrony Środowiska w Szczecinie
Heise	Peter		Kommunalgemeinschaft Pomerania
Helm	Norbert		Alt Teterin
Helm	Tino		Alt Teterin
Hołubczat	Elżbieta		Drawieński Park Narodowy
Janicka	Dorota		Regionalna Dyrekcja Ochrony Środowiska w Szczecinie
Kleinhüchelkotten	Silke		ECOLOG-Institut für sozial-ökologische Forschung und Bildung
Kłosowska	Agnieszka		Coalition Clean Baltic
Kowalska	Elzbieta		Urząd Miejski w Lipianach
Kozłowska	Aneta		Federacja Zielonych Gaja
Krüger	Astrid		Staatliches Amt für Landwirtschaft und Umwelt Mecklenburg-Vorpommern
Lemke	Daniel		Regionalna Dyrekcja Lasów Państwowych w Szczecinku
Lenschow	Uwe	Dr.	Landesamt für Umwelt, Naturschutz und Geologie Mecklenburg-Vorpommern
Lückert	Dieter		Sielmanns Natur-Ranger Deutschland e.V. Team Löcknitz, Jugendbegegnungsstätte Plöwen e.V.
Migdalska	Blandyna		Polski Klub Ekologiczny
Najmark	Małgorzata		Stowarzyszenie Ekologiczne 'Łarpia'
Neitzke	H.-Peter	Dr.	Appelbom e.V., ECOLOG-Institut für sozial-ökologische Forschung und Bildung
Nowicki	Dariusz		Stowarzyszenie Ekologiczne 'Łarpia'
Olszewski	Michał		Stowarzyszenie Ekologiczne 'Łarpia'
Osenkowski	Adam		Regionalna Dyrekcja Ochrony Środowiska w Szczecinie
Paulig	Kai		Staatliches Amt für Landwirtschaft und Umwelt Mecklenburg-Vorpommern
Pawlaczyk	Paweł		Klub Przyrodników
Pelc	Irminda		Fundacja im Stanisława Karłowskiego
Pietzko	Martin		Ueckermünde
Polte	Tom		Landesamt für Umwelt, Naturschutz und Geologie Mecklenburg-Vorpommern, Landeslehrstätte für Naturschutz und nachhaltige Entwicklung
Prajs	Bożena		Uniwersytet Szczeciński w Szczecinie

Sanocka	Joanna		Drawieński Park Narodowy
Schilling	Alexander v.		Deutsche Wildtier Stiftung
Schönherr	Heidi		Heimattierpark Greifswald
Schuchardt	Marika		Gartenakademie MV
Schwill	Stefan		NABU MV
Skorupski	Jakub		Federacja Zielonych Gaja
Stegemann	Harald	Dr.	Landesamt für Umwelt, Naturschutz und Geologie Mecklenburg-Vorpommern
			Regionalna Dyrekcja Ochrony Środowiska w Szczecinie
Suchta	Agata		
Thauer	Günter		
Volpers	Thomas		BUND Kreisverband Uckermark
Weichbrodt	Dirk		Naturpark Insel Usedom, NABU Usedom e.V.
Werner	Regina		Kommunalgemeinschaft Pomerania
Wnuk-Gławdel	Ewa		Drawieński Park Narodowy
Zahn	Gerd		Hegering Gützkow-Peenetal (KJV OVP)
Zazula	Zbigniew		Stowarzyszenie Ekologiczne 'Łarpia'
Zdun	Arkadiusz		Regionalna Dyrekcja Ochrony Środowiska w Szczecinie
Zimmermann	Frank		Wolgast